

УДК 37.035.8

Т. В. Федотова

РОЗВИТОК ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ТРЕНІНГОВИХ ГРУПАХ

Стан, у якому опинилася наша країна, викликає в українців неоднозначні оцінки, а серед молоді високий відсоток «космополітизованих» молодих людей, готових виїхати з України в іншу країну на постійне місце проживання. Складна і суперечлива ситуація дозволяє громадянам України по новому подивитися на свою Батьківщину. Про жахи і нестатки, які переживають прості люди, раніше можна було прочитати на сторінках різноманітних книг або подивитися в кіно, тепер же ми дивимося їм прямо в обличчя. Рідненька Ненька потребує допомоги – це повинен розуміти кожен: і старий, і малий.

Теоретичний аналіз літератури, що зачіпає патріотичну тему, показав, що розробці даної проблеми у вітчизняній науці завжди приділялася велика увага. Питання патріотичного виховання в останньому десятилітті розглядалися в роботах (І. Валієва, Л. Каменкової, Г. Коновалової, В. Кривих, М. Крома, В. Лутовинова, Н. Максименко, С. Полякова та ін.), в дослідженнях (Г. Васильєва, Є. Корнєєвої, С. Марзоева та ін.).

Одне з пріоритетних завдань виховання на сучасному етапі – це виховання таких громадян суспільства, які люблять свою Батьківщину, поважають державу і її закони, прагнуть працювати на її благо, для процвітання Вітчизни, пишаються досягненнями країни і свого народу.

При цьому постає проблема: як, за яких педагогічних умов, завдяки яким психологічним механізмам той чи інший виховний вплив перетворюється на дійсно розвиваючий фактор.

Об'єкт дослідження – патріотичні почуття у дітей молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження – умови і психологічні механізми, які лежать в основі розвитку почуття патріотизму у молодших школярів.

Мета дослідження: вивчити особливості інтеріоризації патріотичного змісту виховних впливів учнями з різними рівнями розвитку патріотичних почуттів.

Рівень патріотичного виховання людини визначає характер взаємовідносин особистості і суспільства. В основі патріотичного виховання підростаючого покоління лежать як загальнолюдські цінності, моральні норми, вироблені людьми в процесі історичного розвитку суспільства, так і нові принципи і норми, що виникають на сучасному етапі розвитку.

Створення сучасної системи патріотичного розвитку молодших школярів не може бути спонтанним процесом, для цього потрібен науково-

обґрунтований підхід, який враховував би особливості української ментальності, а також соціальні, історичні, економічні фактори.

При вирішенні даної проблеми необхідно взяти до уваги психологічні механізми формування моральності. Внутрішню сторону формування моральності становить організований процес засвоєння дітьми соціального морального досвіду і його інтеріоризації у внутрішній моральний план особистості, в моральні якості [4, с. 135].

Б. Ломов для обґрунтування психологічних механізмів реалізації ціннісного змісту в процесі патріотичного виховання розробив концепцію, в якій, формулюючи принципи системного підходу до аналізу психологічних явищ, стверджував, що система психічних явищ володіє багаторівневим і ієрархічним характером. Вона включає в себе ряд взаємопов'язаних підсистем, які володіють різними функціональними властивостями: когнітивну – реалізує функцію пізнання; регулятивну – забезпечує регуляцію діяльності і поведінки; комунікативну – формується і реалізується в процесі спілкування; креативну – виявляється в творчому самовизначенні і самовираженні особистості [6].

Молодший шкільний вік, на думку ряду дослідників (Л. Божович, В. Мухіна, Д. Фельдштейн та ін.), характеризується підвищеною сприятливістю до виховних впливів. Це обумовлено такими віковими особливостями молодших школярів як довірливість, бажання наслідувати, висока пізнавальна активність, емоційність. Головне, що, на думку Л. Божович, характеризує емоційну сферу школяра, це те, що саме в даний період розвитку відбувається особливо інтенсивне формування моральних почуттів дитини. Саме в цьому віці виникають великі можливості для розвитку у дітей почуття патріотизму, любові та відданості своїй Батьківщині [1, с. 264].

У молодшому шкільному віці у дитини відбувається формування духовно-моральних основ, механізмів соціалізації, починається процес усвідомлення себе в навколишньому світі. Даний відрізок життя людини є найбільш сприятливим для емоційно-психологічного впливу на дитину, так як його образи сприйняття дуже яскраві і сильні і тому вони залишаються в пам'яті надовго, а іноді і на все життя, що дуже важливо у вихованні патріотизму.

Згідно концепції Л. Виготського про зони найближчого розвитку, розвиток всякої вищої психічної функції має будуватися з урахуванням її актуального рівня, характеру подальших дій на особистість, і спиратися на відповідні психологічні механізми [2, с. 379].

Як і всяка психологічна якість, патріотизм включає в себе когнітивний, емоційний і поведінковий компоненти, центральним з яких є емоційний компонент або почуття патріотизму. Почуття патріотизму – це переживання людиною свого позитивного ставлення до Батьківщини.

Когнітивний компонент утворюють знання учнів з історії та культури своєї країни Батьківщини: про подвиги героїв; досягнення

вчених, діячів культури, які прославили рідний край; знання про успіхи сучасників і т.д. Тому, формуючи почуття патріотизму, ми повинні привести молодших школярів до такого його усвідомлення, згідно з яким бути патріотом своєї Батьківщини значить: приймати і любити свою Батьківщину; знати історію своєї країни, пишатися її великим минулим і сьогоденням, активно брати участь у збереженні та примноженні її кращих надбань і традицій; любити й оберігати природу, бути її господарем і другом.

Емоційний компонент характеризується системою переживань, пов'язаних зі сприйняттям всього, що відноситься до поняття Батьківщини.

Поведінковий компонент передбачає досвід особистісної патріотичної інноваційної поведінки, яка породжує, поглиблює і закріплює у молодших школярів певні переживання і відносини. Тому, поряд з формуванням почуття прийняття Батьківщини як нашої, моєї, потрібно сприяти активній, добровільній участі школярів у збереженні та примноженні всього кращого, що накопичено попередніми поколіннями.

Провідна роль почуття патріотизму в структурі патріотичного ставлення підтверджується наступними спостереженнями. Патріотичні знання учнів без відповідних переживань, як правило, є формальними, а патріотична поведінка, якщо така і демонструється, – лицемірною. З іншого боку, і патріотичні переживання без належного усвідомлення і співвіднесення зі своїм предметом (Батьківщиною) виявляються обмеженими і ситуативними, а поза відповідної поведінки вони вироджуються в звичайну сентиментальність.

Розвиток і оцінка патріотичних почуттів повинна вестися в рамках цілісного патріотичного ставлення, компонентом якого вони є.

Успішний розвиток почуття патріотизму в учнів початкових класів можливий на основі типологічного підходу, який передбачає вибір виховних впливів з урахуванням початкових рівнів розвитку патріотичних почуттів і відповідних їм психологічних механізмів [3, с. 136].

На базі благодійного фонду «СОС «Дитяче містечко»», створена тренінгова група для дітей молодшого шкільного віку «РостОК». Психоемоційний стан дитини, задоволення її базових потреб – одна з основних пріоритетних завдань фонду.

З метою формування основ патріотизму (виховання якостей людини, які складають основу його комунікативної, громадянської та соціальної активності, розвиток творчих здібностей, виховання поваги до культури та історії країни), був розроблений цикл психокорекційних занять.

Основні завдання, які ми перед собою ставили: розкрити в кожного школяра творчий потенціал, розвиток його потреб, здібностей і самого себе; пробудити початок діяльності, який пронизував би всі ступені навчання і всі форми роботи, завдяки чому з'явилась потреба будувати освітній процес у формі діалогу і творчості, як для вчителя, так і для учня

і батьків; мобілізувати здатність молодших школярів до саморозвитку, самостійного засвоєння знань, можливість розвитку в ньому необхідних умінь, оволодіння продуктивними типами діяльності; перетворення морально-патріотичного виховання молодших школярів на основі вмілої організації освітньо-інноваційних процесів, які сприяють розробці і впровадженню якісно-нового змісту розвитку і виховання.

Враховуючи вікові особливості дітей молодшого шкільного віку, їх тягу до ігрової діяльності, ми у своїй роботі з метою розвитку всіх компонентів патріотизму дітей даної вікової групи використовували різні види ігор: історичні ігри-подорожі в часі, спортивні ігри-змагання «Козаки та козачки», ігри-драматизації «за змістом казок», навчальні ігри на заняттях з виховним потенціалом патріотичного характеру, арттерапевтичні методи.

Завдяки застосуванню циклу занять в учнів виховуються такі якості, особливості характеру, як повага і відданість батькам, родині, готовність до взаємодопомоги, поваги традицій, звичаїв свого народу, культивується усвідомлення власної національної гідності, честі, внутрішньої свободи, гордості за свою землю і народ, формується високоморальна культура.

У формуванні патріотичних якостей молодших школярів були помічені позитивні зрушення: значно зросла активність, ініціативність дітей, позитивна мотивація до даного виду діяльності; діти навчилися працювати як в групі, так і самостійно; навчилися прислухатися до порад членів групи, дорослих в ході обговорення етапів виконання завдань; навчилися робити власний вибір щодо вибору об'єктів для дослідження; нести відповідальність за взяті зобов'язання. У молодших школярів поступово намітилися позитивні тенденції в вихованні ціннісного ставлення до своєї рідної землі, країні, державі, почуття гордості за свій народ, шанобливе ставлення до його історії та культури, бажання дбайливо ставитися до них, значно поповнюючи свої знання про Україну.

Список використаної літератури

1. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л. И. Божович – М. : Просвещение, 1968. – 464 с. **2. Выготский Л. С.** Кризис семи лет. Собр. Соч.: В 6 т. Т. 4. – М. : Педагогика, 1982. – С. 376 – 385. **3. Левина Н. А.,** Косырев В. Н. Особенности интериоризации патриотического содержания воспитательных воздействий младшими школьниками с разными уровнями развития патриотизма / Н. А. Левина, В. Н. Косырев // Проблемы государства, права, культуры и образования в современном мире. Материалы международной научно-практической конференции – Тамбов : Изд-во ТГУ им. Г. Р. Державина, 2004. – С. 137 – 139. **4. Ломов Б. Ф.** Методологические и теоретические проблемы психологии / Б. Ф. Ломов. – М., 2004. – 123 с.

Федотова Т. В. Розвиток патріотичних почуттів у дітей молодшого шкільного віку в тренінгових групах

Виховання громадянина-патріота сьогодні – є запорука гарантованого майбутнього для всього українського суспільства. Патріотизм припускає, в першу чергу, любов до рідної землі і тієї самобутньої культури, яку створили народи, що проживають в її межах. Молодший шкільний вік є найбільш підходящим для виховання інтересу до явищ в суспільстві, до життя своєї країни. Діти молодшого шкільного віку повинні мати реальні можливості приймати активну позицію при організації колективної діяльності: для визначення її мети, планування, пошуку способів і засобів її виконання, аналізу та оцінці результатів.

Ключові слова: патріотичні почуття молодших школярів, тренінгова група, вікові особливості, активність, ініціативність, позитивна мотивація.

Федотова Т. В. Развитие патриотических чувств у детей младшего школьного возраста в тренинговых группах

Воспитание гражданина-патриота сегодня – есть залог гарантированного будущего для всего украинского общества. Патриотизм предполагает, в первую очередь, любовь к родной земле и то самобытной культуре, которую создали народы, проживающие в её пределах. Младший школьный возраст является наиболее подходящей для воспитания интереса к явлениям в обществе, к жизни своей страны. Дети младшего школьного возраста должны иметь реальные возможности принимать активную позицию при организации коллективной деятельности: для определения ее цели, планирования, поиска способов и средств ее выполнения, анализа и оценке результатов.

Ключевые слова: патриотические чувства младших школьников, тренинговая группа, возрастные особенности, активность, инициативность, положительная мотивация.

Fedotova T. V. Development of patriotic feelings among primary school children in the training group

Raising citizen-patriot today – is a pledge of guaranteed future for the Ukrainian society. Patriotism assumes, first, love for the native land and culture of the original, which was created by the peoples living within it. Primary school age is the most appropriate for the education of interest to the phenomena in the society, to the life of their country. Children of primary school age should have a real opportunity to take an active position in the organization of collective action: to define its objectives, planning, find ways and means of implementation, analysis and evaluation.

Key words: patriotic feelings of younger pupils, training groups, age characteristics, activity, initiative, positive motivation.

Стаття надійшла до редакції 29.09.2015 р.

Прийнято до друку 30.10.2015 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.